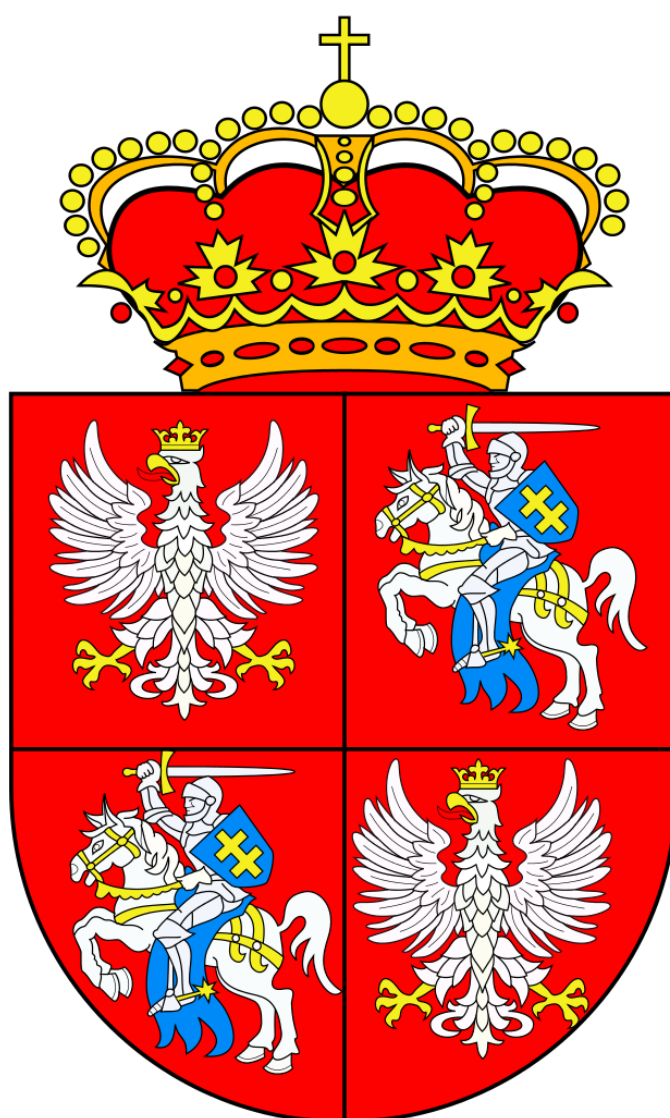

ROZKWIT I UPADEK PAŃSTWA POLSKIEGO

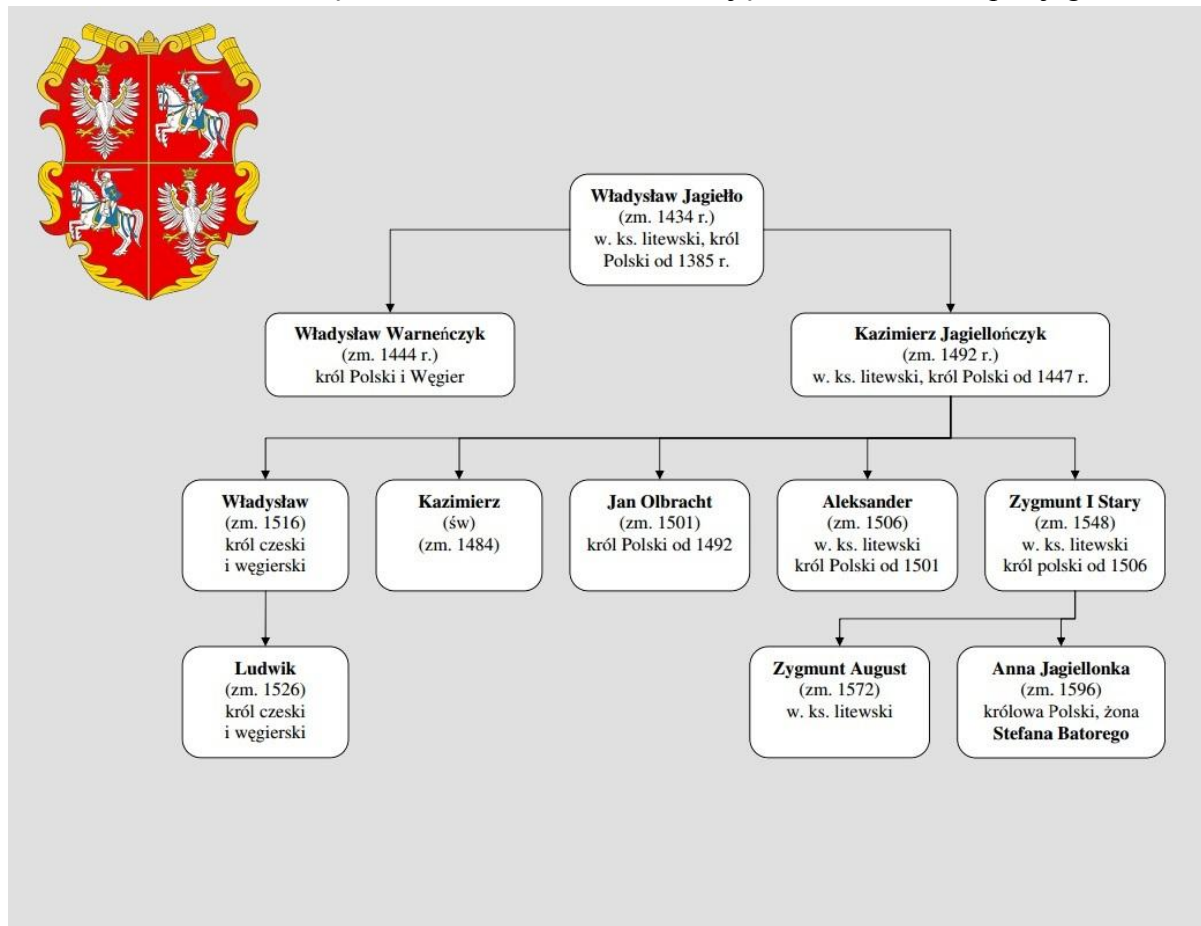
cz. 2

Złoty wiek w Polsce

Ojciec królów

7 czerwca 1492 r. zmarł Kazimierz Jagiellończyk. Władca ten z małżeństwa z Elżbietą Habsburżanką miał trzynaścioro dzieci: sześciu synów i siedem córek. Czterech jego synów zostało królami. Władzę w Królestwie Polskim objął Jan Olbracht, po jego śmierci

Aleksander Jagiellończyk, a wreszcie najmłodszy z synów Kazimierza – Zygmunt.

Stary król

Rada litewska obwołała Zygmunta wielkim księciem, a senat wybrał go na króla Polski. Gdy obejmował tron, miał Zygmunt 40 lat. Nikt nie przewidywał, że będzie panował jeszcze 41.

Za jedno z ważniejszych osiągnięć króla Zygmunta uchodzi ostateczne zakończenie sporu z Krzyżakami. W 1519 r. nowy mistrz – Albrecht Hohenzollern – odmówił złożenia hołdu królowi Polski, co doprowadziło do wybuchu ostatniej w dziejach zakonu wojny. Jednak rosnące wpływy reformacji w Rzeszy oraz namowy Marcina Lutra, skłoniły Albrechta do podjęcia decyzji o sekularyzacji Zakonu

Krzyżackiego i utworzeniu państwa świeckiego. Prusy miały stać się zależnym od Polski lennym księstwem, pozostającym we władaniu Albrechta i jego potomków. 10 kwietnia 1525 roku odbył się na rynku krakowskim uroczysty hołd nowego księcia pruskiego.

W 1531 r. doszło do zawarcia wieczystego pokoju z mocarstwem tureckim. Polska przez niemal sto lat miała pokój na granicy z Turkami, choć nie od Tatarów. Pokonanie wojsk moskiewskich pod Orszą (kiedy to hetman Konstanty Ostrogski zmusił przeciwników do ucieczki) zahamowało zagrożenie moskiewskie.

Młody król

Jedyny męski potomek Zygmunta I Starego i Bony, urodził się 1 sierpnia 1520 roku.

Zygmunt II August już od małości przygotowywany był do roli króla, już jako dwuletniego chłopca szlachta litewska uznała go za następcę tronu wielkiego księcia.

W 1529 roku koronowano Zygmunta II Augusta na Wielkiego Księcia Litewskiego. Tego samego roku miała miejsce elekcja *vivente rege* (za życia króla) na króla Polski, elekcja wywołała gwałtowny sprzeciw szlachty, ale stanowiła sukces polityki prowadzonej przez królową Bonę zmierzającą do umocnienia władzy królewskiej a przede wszystkim zapewnienia Zygmuntovi II Augustowi tronu Litwy i Polski. Od tej chwili Polska przez następne osiemnaście lat miała formalnie dwóch władców. W 1544 roku sędziwy Zygmunt I zwany Starym przekazał władzę na Litwie swemu następcy, do śmierci Zygmunta I Starego, stary król

rzędził w Krakowie, a młody król w Wilnie.

W polityce zagranicznej okres rządów Zygmunta II Augusta to rozpoczęcie rywalizacji o panowanie nad Bałtykiem. Z planami panowania nad Bałtykiem było też związane małżeństwo siostry Zygmunta Augusta Katarzyny z księciem finlandzkim Janem Wazą bratem króla Szwecji Eryka XIV.

Rzeczpospolita Obojga Narodów

Wobec braku potomków, Zygmunt August musiał pomyśleć jak na trwałe zabezpieczyć unię pomiędzy Polską a Litwą. Toteż w 1569 roku do Lublina zwołano sejm z udziałem posłów z sejmu litewskiego, obrady sejmu trwały od stycznia do sierpnia, w ich wyniku 1 lipca 1569 roku podpisano akt zawarcia nowej unii pomiędzy Koroną Polską a Wielkim Księstwem Litewskim.

„Na mocy tej unii „Korona Polska i Wielkie Księstwo Litewskie jest jedno nierozdzielne ciało, a także nie różne, ale jedna Rzeczpospolita, która się ze dwu państw i narodów w jeden lud zniosła i spoila”.

Powstała Rzeczpospolita Obojga Narodów - państwo rządzone przez wspólnie wybranego króla oraz sejm złożony z przedstawicieli ziem polskich i ziem litewskich.

Zygmunt II August zmarł bezpotomnie 7 lipca 1572 roku, został pochowany w kaplicy

Zygmuntowski na Wawelu, był ostatnim męskim przedstawicielem Jagiellonów dynastii, która panowała w Polsce przez 186 lat.

Panowanie ostatnich Jagiellonów uznaje się za „złoty wiek” rozkwitu kulturalnego Polski. Czerpano obficie z Odrodzenia włoskiego. Przebudowany został w stylu renesansowym Wawel, wybudowano kaplicę Zygmuntowską. Króla naśladowali magnaci, przebudowując

zamki m.in. w Pieskowej Skale i Baranowie.

Polska szlachecka

Jak stanowiono prawo?

Król przedstawiał sejmikom (w formie listu) główne zadania stojące przed sejmem. Sejmiki poszczególnych ziem wybierały posłów (od jednego do sześciu) i uchwały dla nich instrukcje. Posłowie zjeżdżali się na sejmik generalny — wielkopolski w Kole, małopolski w Korczynie, skąd — po dalszych uzgodnieniach — udawali się na sejm walny. Sejmiki obradowały w kościołach bądź pod gołym niebem.

Sejm rozpoczynał się od uroczystego nabożeństwa, potem następowało powitanie króla przez posłów. Kanclerz przedstawiał intencje króla; zabierali głos senatorowie. Następnie król z senatem radzili nad sprawami wagi państwowej (zwłaszcza międzynarodowymi) i sprawowali sądy. Posłowie obradowali osobno pod przewodnictwem marszałka. W sprawach największej wagi i po zakończeniu obrad posłowie udawali się do senatu i obie izby obradowały razem. Podejmowano uchwały (zwane konstytucjami sejmowymi); ich drukowane teksty (z królewską pieczęcią) posłowie zabierali, by przedstawić je na sejmikach (zwanym relacyjnymi). W czasie obrad polskiego parlamentu obowiązywała — zgodnie z regułą: „*co dotyczy wszystkich musi uzyskać też zgodę wszystkich*” — zasada jednomyślności, do której dochodzono w drodze dyskusji; unikano głosowania, za zgodę uznawano sytuację, gdy nikt nie zgłaszał sprzeciwu, jeżeli nie udało się przekonać do zgody jakiejś opozycji, uchwałę mimo to podejmowano, a następnie grupę oponentów przekonywano na wołanym specjalnie w tym celu ich sejmiku: zazwyczaj skutecznie, choć zdarzały się osobne, lokalnie obowiązujące ustalenia.

Od 1572 r. Sejm obradował w Zamku Królewskim w Warszawie.

Od połowy XVII w. coraz trudniej dochodziło do jednomyślności i pojawiło się tzw. *liberum veto* (wolne nie pozwalam) — sprzeciw grupy albo pojedynczego posła. Konsekwencje takiego protestu były fatalne, ponieważ uchwały jednego Sejmu traktowano jako całość, a sprzeciw tamował obrady i uniemożliwiał ich zakończenie uchwałami – zrywał sejm. W końcu doszło do tego, że w okresie panowania Augusta III (1733-1763) jeden tylko sejm — koronacyjny — doszedł do skutku.

Bezkrólewie

Ostatni Król z rodu Jagiellonów zmarł w Knyszynie na pograniczu Korony i Litwy - nie zostawiając potomka. Przed szlachtą stanęło nie lada wyzwanie - rozpoczęło się pierwsze bezkrólewie – należało znaleźć kandydata na tron.

Na miejsce elekcji wyznaczono wieś koło Warszawy i raz na zawsze wyznaczono prymasa na *interrex*a (miał sprawować najwyższą władzę w okresie bezkrólewia). Prawo bezpośredniego udziału w wyborze otrzymał każdy szlachcic z terenu całej Rzeczypospolitej. Ustanowiono zasadę jednomyślności przy wyborze króla.

Brat króla Francji

Królem został obrany brat króla francuskiego Karola IX – Henryk Walezjusz. Wkrótce król francuski zmarł – w rok i dwa tygodnie po okrzyknięciu jego młodszego brata królem polskim. Cztery miesiące spędził Henryk w Polsce. Otrzymałszy wiadomość o zgonie brata zapowiedział Polakom, że jesienią uda

się do Francji. Uciekł jednak z Krakowa nocą z w czerwcu 1574 roku.

Król rzeczywisty a nie malowany

Kolejny sejm elekcyjny był rozdwojony – wybrano dwóch kandydatów: cesarza Maksymiliana Habsburga oraz księcia Siedmiogrodu Stefana Batorego. Arcybiskup kujawski koronował *Stefana Batorego* wraz z *Anną Jagiellonką* (siostra *Zygmunta Augusta*), ogłaszając go królem Polski. Cesarz *Maksymilian* nie zamierzał ustąpić, został wybrany jako pierwszy. Nie wiadomo jak sprawy by się potoczyły, ale cesarz zmarł.

W czasie swojego panowania udało się *Stefanowi Batoremu* doprowadzić do porozumienia z Turcją. Gorzej wyglądała sprawa z Tatarami, którzy cały czas atakowali Wołyń. Właściwie dopiero klęska pod Braclawiem oraz nacisk ze strony Turcji sprawił, że Tatarzy zgodzili się na ogłoszenie neutralności. Nie zawarli z Rzeczpospolitą sojuszu, ale zobowiązali się nie atakować.

W **1577 r.** wojska cara *Iwana IV Groźnego* zaatakowały Inflanty. Wówczas władca Inflant zwrócił się o pomoc do *Batorego*. *Wojna z Moskwą zakończyła się przyłączeniem do Rzeczpospolitej ziem zajętych w czasie walk.*

Batory zmarł **12 grudnia 1586 r.** Potomni nazwali Stefana Batorego „królem niemalowanym”, co nawiązywało do wypowiedzi króla podczas jednego z sejmów. Szlachcie, która nie chciała się zgodzić na podatki rzekł: „wyście mnie wybrali na króla, jestem waszym królem rzeczywistym, a nie malowanym”.

Wiek wojen

Wazowie na tronie Polskim

Po bezpotomnej śmierci Stefana Batorego konieczna była kolejna wolna elekcja. Po raz drugi doszło do podwójnej elekcji – zwolennicy tradycji jagiellońskiej wybrali Zygmunta Wazę (syna Katarzyny Jagiellonki, a więc Jagiellona po kądzieli), pozostali arcyksięcia Maksymiliana Habsburga. Ostatecznie władcą Polski został wnuk Zygmunta Starego – Zygmunt III Waza.

Wojna ze Szwecją

W 1568 r. tron szwedzki objął Jan III Waza, mąż Katarzyny Jagiellonki. Prawie dwadzieścia lat później ich syn Zygmunt III Waza został królem Polski. Po śmierci ojca był również królem Szwecji. Szwedzi zbuntowali się jednak przeciw Zygmunutowi, został zdetronizowany. W odpowiedzi Zygmunt III dokonał inkorporacji Estonii do Polski, co oznaczało wojnę ze Szwecją.

Wojny polsko- szwedzkie toczyły się przez całą pierwszą połowę XVII w. Polacy odnieśli zwycięstwa między innymi pod Kircholmem (w 1605 r.), w bitwie morskiej pod Oliwą (1627 r.). Za panowania Zygmunta III nie doszło zakończenia sporu – Szwedzi nie porzucili

planów opanowania basenu Morza Bałtyckiego, a Wazowie nie zrzekli się pretensji do tronu szwedzkiego. Walki kontynuowane były na początku drugiej połowy XVII w., kiedy to nastąpił tzw. potop szwedzki.

Wojny z Rosją

Lata 1598 – 1613 w historii Rosji noszą nazwę „wielkiej smuty” (okres niepokojów wewnętrznych i interwencji państw ościennych w okresie pomiędzy końcem panowania Rurykowiczów, a początkiem panowania Romanowów). Polacy próbowali wykorzystać słabość państwa rosyjskiego dla własnych korzyści. Polscy magnaci angażowali się w rosyjskie rozgrywki o tron. Zygmunt III Waza przystąpił do oblężenia Smoleńska i po dwóch latach go zdobył. W 1610 r. rozgromił wrogie wojska pod Kłuszynem (Stanisław Żółkiewski) i doprowadziło do detronizacji Wasyla Szujskiego. Wojska polskie zdobyły Moskwę. Bojarzy rosyjscy zgodzili się na koronację królewicza Władysława (został obwołany carem), warunkiem objęcia tronu było przejście elekta na prawosławie. Ale już 1612 r. wybuchło ogólnonarodowe powstanie przeciw Polakom, załoga polska została okrążona na Kremlu i została zmuszona do ewakuacji. W 1613 r. carem został obwołany Michał Romanow. Kolejna wojna spowodowała, że do Rzeczypospolitej przyłączono ziemię smoleńską, siewierską, czernihowską.

Najstarszy syn Zygmunta III – Władysław, rościł sobie prawo do trzech koron - szwedzkiej, jako spadkobierca ojca, moskiewskiej, i polskiej, w charakterze potomka Jagiellonów. Korona Polska została mu powierzona niemal jednomyślnie – Władysław cieszył się sympatią i zaufaniem ogółu szlachty. W 1632 r. na nowo rozgorzała wojna z Moskwą, walki toczyły się ze zmiennym szczęściem. Na mocy pokoju, Władysław IV zrzekł się praw do tronu rosyjskiego, za co otrzymał 20 000 rubli odszkodowania.

Przyczyną kolejną wojny była sprawa kozacka, wojna z przerwami ciągnęła się kilkanaście lat (1654 – 1667), zakończył ją rozejm andruszowski, który podzielił Ukrainę na dwie części – lewobrzeżna Ukraina przyłączona została od Rosji, utraciliśmy też ziemię smoleńską, siewierską i czernihowską. Pokój wieczysty podpisany został w 1686 r.

Kwestia Kozacka

Początkowo Kozakami nazywano wszystkich ludzi, którzy żyli ze stepu. Samo słowo Kozak oznacza człowieka zuchwałego, rozbójnika. Swą siedzibę Kozacy mieli na Zaporozżu (na rzece Dniepr), gdzie założyli Sicz (warowny obóz kozacki, budowany na wyspach). Magnaci i szlachta polska uważali ich za chłopów i chcieli ich sobie podporządkować, Kozacy natomiast widzieli siebie równymi szlachcie. Niechęć podporządkowania się przerodziła się w walkę zbrojną.

Nie bez znaczenia była również inicjatywa Władysława IV - pod koniec panowania planował wojnę z Turcją, a sojuszników w planowanej kampanii szukał wśród Kozaków. Król rozpoczął przygotowania do wojny w tajemnicy. Marzył o przegnananiu Tatarów z Krymu i wyzwoleniu Bałkanów spod jarzma tureckiego. Śmierć monarchy uniemożliwiła jednak realizację tych planów.

Zaniechanie przez Władysława IV planów wojny z Turcją i zwiększenia rejestru kozackiego (Kozacy zarejestrowani walczyli dla króla a w zamian otrzymywali żołd), stało się bezpośrednią przyczyną wybuchu powstania Chmielnickiego.

W 1648 r. wojska koronne poniosły klęskę pod Żółtymi Wodami, Korsuniem i Piławcami. Kozacy opanowali niemal całą Ukrainę, dotarli pod Lublin i Zamość. Co więcej, w tym czasie Władysław IV zmarł, sprawą powstania kozackiego musiał zająć się jego następca – Jan Kazimierz Waza.

W 1649 r. wznowiono walki. Część wojsk koronnych została obleżona w Zbarażu przez armię Kozacko – tatarską. Na czele nieudanej odsieczy stanął Jan Kazimierz (klęska pod Zborowem). W 1651 r. walki wznowiono po raz kolejny. Kozacy ponieśli klęskę pod Beresteczkiem. Ostatecznie Kozacy uznali zwierzchność cara rosyjskiego i oddali lewobrzeżną Ukrainę pod jego władzę, co stało się bezpośrednią przyczyną kolejnej wojny z Rosją.

„Potop szwedzki”

Oslabioną Rzeczypospolitą chciał sobie podporządkować król szwedzki Karol Gustaw. W 1655 r. Szwedzi wkroczyli w granice Rzeczypospolitej i nie napotkali oporu – pospolite ruszenie wielkopolskie skapitulowało pod Ujściem. W Kiejdanach Karol X Gustaw podpisał układ z Januszem i Bogusławem Radziwiłłami, którzy oddali Litwę pod panowanie szwedzkie. Warszawa i Kraków skapitulowały, a Jan Kazimierz udał się na Śląsk Opolski. Szwedzi można powiedzieć zalali cały kraj (stąd nazwa „potop szwedzki”). Punktem zwrotnym w wojnie okazała się udana obrona klasztoru na Jasnej Górze (przeor Augustyn Kordecki). Walki partyzanckie ze Szwedami prowadził także Stefan Czarniecki. Jan Kazimierz zdecydował się powrócić do kraju w 1656 r., zawarł sojusz z Rosją, walki zostały na nowo podjęte. Niestety w następnym roku przeciwnicy Rzeczypospolitej porozumieli się (Szwecja, książę Siedmiogrodu Jerzy Rakoczy Brandenburgia, Kozacy i Bogusław Radziwiłł), szczęśliwie Duńczycy zaatakowali Szwecję, a Jerzy Rakoczy wycofał swoją armię. Udało się również jako sojusznika pozyskać Prusy, ale za cenę ich uniezależnienia się spod władzy lennej Rzeczypospolitej. Wojna zakończyła się podpisaniem pokoju w Oliwie w 1660 przy Polsce pozostały Kurlandia, Polskie Inflanty. Król Polski zrzekł się pretensji do tronu szwedzkiego.

Wojny z Turcją

W 1620 r. Turcja wypowiedziała Rzeczypospolitej wojnę. Dowodzący oddziałami polskimi hetman Stanisław Żółkiewski stoczył z Turkami zaciętą bitwę pod Cecorą. Bitwa została przegrana, bohaterski hetman poległ w walce. Zachęceni zwycięstwem wojska tureckie wkroczyły w granice Rzeczypospolitej w następnym roku. Pod Chocimiem nieprzyjaciół został skutecznie zatrzymany (Jan Karol Chodkiewicz), w efekcie podpisano pokój przywracający stan sprzed wojny.

Jan Kazimierz zakończył swoje panowanie abdykacją w 1668 r. Na króla obrany został Michał Korybut Wiśniowiecki.

W lipcu 1672 r. armia turecka (wraz z Tatarami i Kozakami) wyparła Polaków z Ukrainy, jej główne siły stanęły w połowie sierpnia pod Kamieńcem Podolskim. Twierdza padła. Armia turecka ruszyła w głąb kraju, we wrześniu rozpoczęła oblężenie Lwowa. W tej sytuacji

w październiku podjęto rokowania pokojowe. Rzeczypospolita utraciła Podole (razem z Kamieńcem) i Ukrainę, musiała płacić haracz (daninę dla sułtana tureckiego). W marcu 1673 r. do Warszawy przybył poseł turecki domagający się wypłacenia okupu za Lwów i „upominku” (haraczu). Sejm jednak był zdecydowany na wojnę.

Największa część armii tureckiej stała pod Chocimiem, armia polsko – litewska otoczyła obóz turecki. Bitwa zakończyła się wielkim sukcesem wojsk polsko – litewskich, armia turecka przestała istnieć. Tego samego dnia król Michał Korybut zmarł we Lwowie na skutek pęknięcia wrzodu żołądka.

W czasie elekcji największe poparcie u szlachty zdobył zwycięski hetman Jan Sobieski – został obrany królem Polski.

Wiktoria wiedeńska

W kwietniu 1678 r. został podpisany wieczny pokój pomiędzy Rzeczypospolitą a Turcją. Wobec tego Turcy postanowili skierować się na Wiedeń. W połowie lipca 1683 r. 100 tysięczna armia turecka rozpoczęła oblężenie Wiednia, zdobycie miasta było kwestią czasu. Zgodnie z traktatem sojuszniczym Jan III Sobieski miał wysłać główne siły na odsiecz austriackiej stolicy. Zdecydowano się na atak przez Las Wiedeński, 12 września wojska sprzymierzonych stanęły na pozycjach wyjściowych (naczelnym wodzem był Jan III Sobieski). Armia turecka dowodzona przez wezyra Kara Mustafę poniosła całkowitą klęskę. Echo wiktorii wiedeńskiej rozeszło się po całej Europie, papież nadał królowi Rzeczypospolitej tytuł obrońcy Wiary.

W 1696 r. po długiej chorobie król zmarł w Wilanowie. W trzy lata później doszło do podpisania pokoju w Karłowicach kończącego wojny polsko – tureckie.

Upadek Polski

Ostatni król Rzeczypospolitej

Po Janie III Sobieskim tron został powierzony księciu saskiemu Augustowi II Mocnemu, a po jego śmierci królem Rzeczypospolitej został jego syn August III Sas. Epoka saska to okres postępującego upadku państwa polsko – litewskiego. Słabość państwa wykorzystywały mocarstwa ościenne (sąsiadujące z Polską), nieustannie ingerowały w politykę wewnętrzną Rzeczypospolitej.

Po śmierci Augusta III część narodu szlacheckiego dążyła do obrania króla, który byłby zdolny zreformować i usprawnić funkcjonowanie państwa. W elekcję wmieszały się wojska rosyjskie

– rządząca Rosją carowa Katarzyna II przeforsowała swojego kandydata do tronu – Stanisława Augusta Poniatowskiego. Koronacja odbyła się 25 listopada 1764 r. w Warszawie (był to jedyny król koronowany w Warszawie, a nie zgodnie z tradycją, na Zamku Królewskim na Wawelu!).

Panowanie nowego króla rozpoczęło się od szeregu reform, które miały doprowadzić do wzmocnienia państwa polsko – litewskiego. Poczynania króla popszyły jego stosunki z Rosją. Rosjanie postanowili wykorzystać sprawę tak zwanych innowierców (wyznawców innej religii niż katolicka) – podstawowym żądaniem Rosji i Prus było przyznanie innowiercom praw politycznych.

Angażowanie się państwa rosyjskiego w wewnętrzne sprawy Rzeczypospolitej doprowadziło do wybuchu konfederacji barskiej (1768 r.). Konfederaci oskarżali króla o zbyt uleganie władzom rosyjskim, chcieli doprowadzić do detronizacji Stanisława Augusta i przywrócenia dynastii saskiej, planowano nawet wprowadzić dziedziczość tronu. Król wezwał na pomoc wojska rosyjskie. Pośrednio w wojnę zaangażowały się Francja i Turcja, kraj był podzielony pomiędzy zwolenników konfederacji i sojuszników króla. Wojska konfederackie ścierały się z oddziałami wiernymi królowi. Sytuacji w kraju już jednak zmienić nie mogli, decyzja o rozbiórze zapadła.

Schyłek Rzeczypospolitej

Traktat rozbiorowy został podpisany 5 sierpnia 1772 r. Rozbiór Polski uznano za fakt dokonany. W połowie września rząd polski został powiadomiony o zawartym traktacie, jednocześnie zażądano zwołania sejmu i zatwierdzenia rozbiorów. Państwa zaborcze zagroziły dalszymi rozbiorami w razie nie zwołania sejmu. Sejm zwołano na 1773 r., sejmiki odbywały się pod auspicjami wojsk rosyjskich, wielu opozycjonistów aresztowano, mimo to tylko dwie instrukcje poselskie pozwalały na zaakceptowanie rozbioru. Na czele opozycji stanęli Tadeusz Rejtan i Samuel Korsak.

Delegacja sejmowa przyjęła jednak traktaty rozbiorowe, które zostały ratyfikowane przez sejm.

Jan Matejko, Rejtan – Upadek Polski

Sejm nazwany Wielkim

Stanisław August Poniatowski oraz obóz patriotyczny po raz kolejny podjęli próbę przeprowadzenia koniecznych reform w latach 1788 – 1792. Caryca Rosji Katarzyna II zgodziła się na zwołanie sejmu zawiązanego pod laską konfederacji – (decyzje zapadały większością głosów). Najważniejsze reformy Sejmu Wielkiego to: zwiększenie liczby wojska, uchwalenie podatków na utrzymanie wojska, pozbawienie praw politycznych szlachtę gołątę (nie posiadającą ziemi), uchwały miały zapadać większością głosów.

Konstytucja 3 maja 1791 r.

Autorami konstytucji był król Stanisław August Poniatowski, Ignacy Potocki oraz Hugo Kołłątaj. Konstytucja była Ustawą Rządową – regulowała prawa i obowiązki ogółu mieszkańców oraz zasady organizacji władzy państwowej. Utrzymano unię polsko – litewską, została ona jednak zacieśniona. Władza została podzielona zgodnie z zasadą Monteskiusza na ustawodawczą (stanowienie prawa), wykonawczą (wykonywanie prawa) i sędowniczą. Władza ustawodawcza: dwuizbowy sejm złożony z izby senatorskiej i izby poselskiej. Uchwały w sejmie miały zapadać większością głosów. Władza wykonawcza: miał ją sprawować król wraz ze Strażą Praw. Zniesiono wolną elekcję i wprowadzono dziedziczenie tronu w rodzie elektora saskiego Fryderyka Augusta.

Targowica i II rozbiór Rzeczypospolitej

Katarzyna II starannie ukrywała swoje plany wobec Rzeczypospolitej do czasu zakończenia wojny z Turcją, co nastąpiło w styczniu 1792 r. Na emigracji przebywali przedstawiciele opozycji Stanisław Szczęsny Potocki i Seweryn Rzewuski, dołączył do nich hetman Franciszek Ksawery Branicki. W 1792 r. podpisali oni w Petersburgu akt konfederacji

przeciw Konstytucji 3 maja i innym aktom Sejmu Wielkiego. Na dokumencie zamieszczono fałszywą datę podpisania akt – 14 maja i fałszywe miejsce – Targowicę.

Rzeczypospolita nie miała szans w starciu z Rosją (do końca maja armia polska osiągnęła stan 65 tys., nie uzbrojonych żołnierzy). W drugiej połowie maja 1793 r. 100 tys. armia rosyjska wkroczyła w granice Rzeczypospolitej. Król ostatecznie wraz z wojskiem przyłączył się na polecenie Katarzyny II do konfederacji. Sytuacja w kraju nie dawała nadziei na szybkie zakończenie sporów wewnętrznych. Prusy zaczęły się domagać kolejnego rozbioru, toteż 23 stycznia 1793 r. Rosja i Prusy podpisały traktat rozbiorowy.

Powstanie kościuszkowskie

Ostatni sejm Rzeczypospolitej odbył się w Grodnie w 1793 r. Jako pierwszy ratyfikowano traktat z Rosją. Sejm opracował nowy ustrój Rzeczypospolitej: przywrócono wolną elekcję i pacta conventa, prawo do odmowy posłuszeństwa etc. (wszystkie prawa, które powodowały słabość państwa).

Po przystąpieniu króla do Targowicy, część przywódców stronnictwa patriotycznego udała się na emigrację. W Warszawie zawiązało się sprzysiężenie, którego celem było wywołanie powstania. Oba ośrodki warszawski i lipski zgodnie na przywódcę powstania wysuwały Tadeusza Kościuszkę. 24 marca do Krakowa przybył Tadeusz Kościuszko, ogłosił akt powstania i złożył na Rynku krakowskim przysięgę jako naczelnik. Jako cel powstania określił uwolnienie Polski od obcego żołnierza, przywrócenie i zabezpieczenie całości jej granic.

W 1794 r. pod Raławicami doszło do starcia armii Kościuszki z częścią armii rosyjskiej. Kościuszko zwyciężył. W bitwie odznaczyły się oddziały chłopskich kosynierów (Wojciech i Bartosz Głowaccy), który zdobył rosyjskie armaty. Wkrótce okazało się, że Rosja nie jest w stanie stłumić powstania własnymi siłami, ale Prusy chętnie zaangażowały się w wojnę przeciw Polsce. Wojska rosyjskie połączyły się z Prusakami i pod Szczekocinami oczekiwały na Polaków. 6 czerwca Polacy ponieśli klęskę, naczelnik wycofał się w kierunku Warszawy. Kościuszko postanowił nie dopuścić do połączenia się oblegającej stolicę armii rosyjskiej z armią pruską, toteż wydał Rosjanom bitwę pod Maciejowicami. Zakończyła się ona kompletną klęską wojsk polskich, 10 października naczelnik dostał się do niewoli. Warszawa skapitulowała.

Rzeczpospolita znika z mapy Europy

Katarzyna II oświadczyła Prusom i Austrii, że nadszedł już czas, aby ostatecznie rozprawić się z Rzeczypospolitą. Wszystkie trzy dwory się porozumiały i podpisały traktat rozbiorowy 24 października 1795 r.. W miesiąc później abdykował Stanisław August Poniatowski, co stało się symbolicznym aktem likwidacji państwa. W styczniu 1796 r. wojska rosyjskie opuściły Kraków, zaborcy dokonali ostatecznych regulacji granic:

Stanisław August opuścił kraj w styczniu 1795 r., na zaproszenie Katarzyny II udał się do Grodna, gdzie przebywał do śmierci carycy, by następnie przenieść się do Petersburga. Tam zmarł w 1798 r.

